

Eesti Kohtunike Ühing

Pr Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 20.12.2024 nr 8-1/8962-1
Meie 20.01.2025

Eesti Kohtunike Ühingu arvamus

Eesti Kohtunike Ühingule (EKOÜ) on saadetud arvamuse andmiseks kohtute seaduse muutmise ja sellega seondult teiste seadust muutmise seaduse (kohtuhaldusmudel) eelnõu. EKOÜ tänab Justiitsministeeriumit võimaluse eest esitada eelnõu kohta arvamus.

EKOÜ jätkuvalt toetab planeeritud muudatusi ning leiab, et tegemist on vajaliku ja kohtusüsteemi arengut toetava eelnõuga. Eelnõu osas soovime esitada järgmised tähelepanekud.

1. Planeeritava kohtute haldus- ja arendusnõukogu koosseis

EKOÜ peab kahetsusega osundama, et eelnõus planeeritud viisil ei ole loodava kohtute haldus- ja arendusnõukogu (KHAN) koosseis kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Oleme antud probleemile viidanud juba meie 19.08.2024 pöördumises ning jääme varem esitatud argumentide juurde.

Eelnõu kohaselt on KHAN liikmeteks Riigikohtu esimees, viis kohtunike valitud kohtunikku, kaks Riigikogu liiget, Advokatuuri juhatuse nimetatud advokaat, õiguskantsler või tema esindaja ning justiits- ja digiminister ning tema esindaja. Kuigi eelnõu seletuskirjas on nõustatud, et rahvusvaheliste standardite kohaselt peaksid suurema osa liikmetest moodustama kohtunike endi valitud kohtunikest liikmed, on selliseid liikmeid KHAN-s vaid viis üheteistkümnest ehk vähemus. Ühtlasi on endiselt KHANi liikmeks kaks tegevpoliitikut, mis on samuti otseselt vastuolus rahvusvaheliste standarditega.

EKOÜ peab vajalikuks osundada, et kuigi eelnõu viimases versioonis toodud KHAN liikmete koosseisu toetas KHAN, ei ole tegemist eelnõu koostajatele siduva arvamusega. Eelnõus kirjeldatud koosseisu puhul ei pruugi sisuliselt olla täidetav kohtuhaldusreformiga saavutada soovitud eesmärk ehk kohtute haldamisega seotud küsimustes sisulise pädevuse üleandmine kohtusüsteemile endale. Lisaks nähtub varasemast praktikast, et tegevpoliitikud on KHANi istungitel osalenud vähem kui pooltel kordadest. Eelnõus märgitud viisil on loodava KHAN koosseis tasakaalust väljas ega hakka toimima kohtusüsteemile vajalikul viisil.

EKOÜ leiab, et kohtuhalduse reformi läbiviimisel on oluline arvestada rahvusvahelisi standardeid ning vältida selliste juhtorganite loomist, mis eelnõus planeeritud eesmärgi täitmisele kaasa ei aita. EKOÜ toetab 22.07.2024 eelmise töögrupi koostatud eelnõus toodud varianti KHAN koosseisu osas.

Täiendava märkusena leiab EKoÜ, et ei nõustu eelnõu seletuskirjas märgitud ettepanekutega, et kohtunikest liikmete asendusliikmetel ei peaks KHAN istungitel olema sõnaõigust. Kuigi sellise sõnaõiguse piiramist ei nähtu eelnõust endast, ei ole sõnaõiguse piiramine sisuliselt vajalik ega demokraatlik. Olukorras, kus enamik KHAN liikmetest ei ole nagunii kohtunike valitud liikmed, vähendaks selline lahendus veelgi enam kohtunikkonna mõju KHAN otsustele.

2. Kohtuhaldusreformi rahastamine

Eelnõust ega selle seletuskirjast ei nähtu, milliseid rahalisi vahendeid kavandab Justiitsministeerium reformi läbiviimisel loodavale kohtute haldusteenistusele üle anda. EKoÜ rõhutab, et haldusreformi sisuliseks läbiviimiseks tuleb tagada piisavad rahalised vahendid.

Eelnõu kohaselt jääb ka pärast haldusreformi läbiviimist kohtute infosüsteemi (KIS) vastutavaks töötlejaks Justiitsministeerium. EKoÜ leiab, et tegemist võib olla sobiliku lahendusega reformi esimeses etapis, kuid tulevikus peaks kogu KIS-ga seonduv, sealhulgas arendamise küsimused ja arendamiseks vajalikud rahalised vahendid, olema üle antud kohtute haldusteenistusele.

3. Kohtu esimehe pädevuse suurendamine

EKoÜ ei toeta KS § 42 lõike 1 muutmist viisil, kus kohtu kodukorda ei pea esimees enam kohtu üldkoguga kooskõlastama. EKoÜ hinnangul puuduvad objektiivsed põhjused kohtute sisedemokraatia vähendamiseks ning selleks ei anna alust abstraktne viide kohtu esimehe vastutusele kohtu toimimise eest. Kohtu tööjaotusplaani kinnitab endiselt vastava kohtu üldkogu ning kohtu kodukorra näol on tegemist olulise kohtute sisemist töökorraldust puudutava dokumendiga, mille koostamise ainuõigust ei saa jätta kohtu esimehele.

Lisaks eeltoodule ei kajasta koostatud eelnõu kohtunike ametikitsenduste leevendamist ega kohtunike töövõimetushüvitisi. EKoÜ leiab, et tegu on kohtusüsteemile jätkuvalt äärmiselt vajalike küsimustega ning loodame, et need leiavad seadusandliku lahenduse lähitulevikus.

Austusega

(allkirjastatud digitaalselt)

Anu Uritam

Eesti Kohtunike Ühingu esimees